

הרבנות הראשית לרוסיה

Главный раввинат России • Chief Rabbinate of Russia

Россия, 103055, Москва, 2-й Вышеславцев пер. 5 • 2-nd Vysheslavtzev Per. 5, Moscow, 103055, Russia
Тел./Tel (7-095) 231-3030, факс/fax (7-095) 231-3031 e-mail: rabbinate@jewish.ru

בס"ד

לקראת חודש אדר וחג הפורים הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני מתכבד להגיש בפני הרבנים השלוחים ואנ"ש שיחיו במדינות חבר העמים, מדריך קצר להליכות ומנהגי חודש זה.

המדריך היה למראה עיניו של הרה"ג הרה"ח הרב יוסף שמחה גינזבורג שליט"א, שליח כ"ק אדמו"ר זי"ע ורב אזורי עומר, אה"ק, שהעיר את הערותיו החשובות והמועילות ותודתנו נתונה לו ע"כ.

בברכת "מרבים בשמחה" וחג פורים שש ושמח!

הרב לוי יצחק מונדשיין

מזכיר

מוצש"ק פי יתרו, כ"ב שבט ה'תשס"ז
י"ט שנה להסתלקות - הילולא של
הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא ע"ה

נערך לע"נ אמי מורתי מרת רחל לאה ע"ה בת הרה"ת ר' דוד ע"ה

מדריך קצר להליכות ומנהגי חודש אדר ה'תשס"ז

שבת קודש פ' משפטים - שקלים, כ"ט שבט, מברכים החודש וערב ר"ח אדר

משכימים לאמירת תהלים. אחרי לימוד שיעור חסידות ותפלת השבת, עורכים התוועדות חסידות.

לקריאת התורה, מוציאים שני ספרי תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה קרואים בפי משפטים. מניחים את ספר התורה השני ואומר חצי קדיש. מגביהים וגוללים את הספר הראשון וקוראים למפטייר בספר השני בפי "כי תשא" (שמות ל, יא - טז). מגביהים וגוללים את הספר השני. הפטרה: "ויכרות יהודע" - "לכהנים יהיו" (מלכים ב', פרק יא, יז-כ, פרק יב, א-יז) ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון של הפטרת "מחר חודש" (שמואל א, פרק כ פסוק יח ופסוק מב). מברכים חודש אדר. מולד: יום שבת קודש, שעה 11, 17 דקות, 11 חלקים. ראש חודש אדר, ביום הראשון וביום השני הבא עלינו לטובה. אין אומרים "אב הרחמים". בתפלת מנחה אין אומרים "צדקתך צדק".

עניני אדר החל משבת מברכים

והמעשה הוא העיקר: לכל לראש - הוראת חז"ל "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ומתחיל מהשמחה דערב ר"ח אדר שחל ביום הש"ק, "ביום שמחתכם אלו השבתות", שע"ז ישנם ג' ימים מיוחדים (שבת, וב' ימי ר"ח) של שמחה, שנעשה "חזקה" בענין השמחה, ומוסיף והולך מיום ליום, עד לשלימות השמחה בימי הפורים. ופשוט, שההוספה בשמחה קשורה עם שמחה של תורה ושמחה של מצוה - "פיקודי ה' ישרים משמחי לב", ובפרטיות יותר - הוספה בכל ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח באופן ד"מרבין בשמחה", בכל ג' הימים (שבת וב' ימי ר"ח), ומוסיף והולך בימים שלאח"ז, עד לשלימות הענין דמ"ת ("קיימו מה שקבלו כבר") בימי הפורים. (ש"פ משפטים, פ' שקלים, מבה"ח וערי"ח אדר, ה'תש"ג)

ולהוסיף, שאע"פ שבזמן שהיו מקדישין ע"פ הראי' התחיל הענין (ד"החודש אשר נהפך להם") מראש חודש אדר - הרי עכשיו, בזמן הגלות, כשקביעות החדשים היא ע"פ החשבון, ויודעים כבר מלפניו מתי יהי' ראש חודש, שלכן מברכים אותו בשבת שלפניו - נפעלים כבר כל הענינים דהחודש, בשבת מברכים. ובנוגע לעניננו - שבת מברכים אדר: שהמעלה המיוחדת ד"החודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה", והנתינת כח על זה, מתחילים כבר משבת מברכים חודש אדר.

(ש"פ משפטים, שקלים מבה"ח אדר ה'תשמ"ח)

הוספה בלימוד תורת המשכן והכהונה

בימי השבוע של פ' תרומה ותצוה, כשלומדים בשיעור החומש היומי את עניני המשכן, בגדי כהונה וכו', כדאי ונכון להוסיף על לימוד פירוש רש"י גם מפירושי חז"ל (לפחות מאמר ופירוש אחד לפסוק אחר), כפי שנלקטו ב'תורה תמימה', 'תורה שלימה' וכד'. לימוד זה יוסיף חיות בלימוד וב'חיים עם הזמן, וכן ימהר ויזרו את בנין בית המקדש. (אוצר מנהגי חב"ד-פורים, ע"פ ס' השיחות תשמ"ט, עמ' 252).

הכנות לחג הפורים

בתוך השבועיים לפני פורים - לעשות כל ההכנות המתאימות לפורים, כולל - ללמוד הלכות פורים, וגם דרושי פורים (בתורת החסידות), ובאופן של הבנה והשגה (כנ"ל), ועד אליבא דנפשי, שזה יפעול על הלימוד עד במעשה בפועל.

וגם - ההשתדלות בנוגע לאחרים: שכל יהודי עד בכל קצוי תבל (בגשמיות או ברוחניות) יהי' לו כל צרכי החג לקיים כל מצוות פורים: מקרא מגילה, משלוח מנות איש לרעהו, מתנות לאביונים, סעודת פורים, שמחת פורים וכו'. (שיחת ש"פ פקודי, ד' אדר שני ה'תשמ"ט)

הוספה בצדקה בחודש אדר

ומענין לענין - הרי זה מעורר גם על ענין הצדקה בכלל (שזהו התוכן של כמה מצוות דפורים), שבמשך חודש אדר במיוחד יוסיפו עוד יותר בצדקה. (שם)

יום חמישי, י"א אדר, תענית אסתר (מוקדם)

אמירת "עננו" בשחרית, ע"י הש"ץ בלבד בעת חזרת הש"ץ, בין "גואל ישראל" ל"רפאנו". אומרים תחנון לשני וחמישי עד אחרי "שומר ישראל". מתחילים באמירת 'סליחות לתענית-אסתר' מהפיסקה "קוה קוינו" (סידור, עמ' 359) וממשיכים כפי שמצויין שם. בסיום הסליחות אומרים את נוסח "אבינו מלכנו" הארוך (סידור עמ' 277), וממשיכים בתפלה "ואנחנו לא נדע" חצי קדיש. אם בציבור המתפללים יש שלשה שמתענים, קוראים בתורה את הקריאה לתענית ציבור. קוראים לעלות לתורה לשלשה שמתענים (לכהן: שמות לב, יא-יד, לוי: לד, א-ג, ישראל: ד-י). אם אין בקהל שלשה שמתענים, קוראים לגי' קוראים בפרשת השבוע - פי' תצוה.

מחצית השקל

לפני תפלת מנחה נותנים מחצית השקל, שלש מטבעות של 'מחצית' מטבע הקבוע במדינה. יש לוודאות שמחצית המטבע במדינה שווה פרוטה, כפי הידוע שאין נתינה פחות מ"שווה פרוטה". לגבי המטבע הקבוע ברוסיה, מכיון שבחצי רובל יש "שווה פרוטה", יכולים לתת חצי רובל ל"מחצית השקל". המנהג הוא, שראש המשפחה נותן עבור כל אחד מבני ביתו. הרבי עורר על חינוך קטנים לתת מכספם שלהם למחצית השקל. [כאשר האב מקבל על עצמו לתת עבור בנו, אינו פוסק בזה עד שיגדל הבן ויתן לבדו מכספו].
צדקה זו הקשורה עם בית המקדש, ניתנת עבור מטרות צדקה של בתי כנסיות ובתי מדרשות, או לעניים.

תפלה מנחה

אם אין בקהל המתפללים שלשה מתענים, אין לקרוא בתורה. אם יש שלשה מתענים, קוראים את הקריאה לתענית ציבור. קוראים לעלות לתורה לשלשה שמתענים (לכהן: שמות לב, יא-יד, לוי: לד, א-ג, ישראל: ד-י). העולה לשלישי, מפטיר בנביא "דרשו ה' בהמצאו". בסיום קריאת ההפטר מברך שלש ברכות עד "מגן דוד". החזן מתחיל מיד באמירת חצי קדיש ואומרים "יהללו". הקהל אומר "עננו" בתפלת 'שמונה עשרה' בשומע תפלה, והש"ץ בין "גואל ישראל" ל"רפאנו". הש"ץ אומר "אלקינו ואלקי אבותינו" - ברכת כהנים. **אומרים** תחנון ו"אבינו מלכנו".

ערב שבת קודש פי' תצוה – זכור, י"ב אדר

יש לזכור להביא את המגילה לבית הכנסת לפני שבת.

שבת קודש פי' תצוה - זכור, י"ג אדר

פרשת זכור היא חובה מן התורה שישמענה כל אדם מישראל (שו"ע אדמו"ר, רפב, טז) לדעת כמה מהפוסקים, גם נשים חייבות לשמוע את קריאת פי' זכור.

כאשר אין באפשרותן של הנשים ללכת לבית הכנסת בכדי לשמוע את הקריאה מתוך ספר התורה, יוצאות ידי חובתן בזכירה וסיפור שלא בספר תורה. (עפ"י פסקו של בעל ה"תורת חסד" מלובלין).

לקריאת התורה, מוציאים שני ספרי תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה קוראים בפי' תצוה. מניחים את ספר התורה השני ואומר חצי קדיש. מגביהים וגוללים את הספר הראשון וקוראים למפטיר בספר השני בפי' תצא (דברים כה, יז-יט). למנהגנו, כופלים בקריאת התיבה 'זכר' וקוראים: **תְּמַחֶה אֶת זְכָר זְכָר עִמְלֶק וְגו'.**

בסיום הקריאה, **אין** להכות את 'עמלק'.

הפטרה: "כה אמר ה' צבאות פקדתי" - "גבעת שאול" (שמואל א' טו, ב-לד).

אומרים "אב הרחמים".

בתפלת מנחה אין אומרים "צדקתך צדק".

מוצאי שבת קודש, ליל י"ד אדר, ליל חג הפורים

תפלת ערבית - בתפלת 'שמונה עשרה' מוסיפים "אתה חוננתנו" ו"ועל הניסים".

מכיון שלמנהגנו אין להפסיק ולהכריז על כך לפני תפלת 'שמונה עשרה', ראוי להכריז ולהסביר על כך לפני תחילת התפלה.

אם שכח לומר "ועל הניסים": אם נזכר לאחר שאמר את השם של ברכת "הטוב שמך", אינו חוזר. אך לפני "יהיו לרצון" השני יאמר הַרְחֵמֵן הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נְסִים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְאַבְוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה, וימשיך "בימי מרדכי". אם נזכר לאחר התפלה, אינו חוזר. בסיום תפלת "שמונה עשרה", הש"ץ אומר קדיש תתקבל.

קריאת המגילה

מגילה שרוב אותיותיה כשרות, כשרה לקרוא בה בציבור. ואף אם נפל בה חיסור או יתור אות, יש לתקנה, אך כשרה היא **בדיעבד** לקריאה.

המגילה נקראת ללא רמקול וכיו"ב. בעת קריאת המגילה בציבור, הקורא צריך לעמוד. ציבור השומעים יכולים לשבת בעת קריאת המגילה. הרבי נהג לשמוע את המגילה מעומד.

לפני הקריאה, הקורא והשומעים כופלים את המגילה כאגרת לשלשה חלקים. **יש להכריז לפני הקריאה, שהקורא מכוין להוציא את הקהל ידי חובתם והקהל צריך לכוין לצאת ידי חובה.**

בעל הקריאה קורא את שלושת הברכות שלפני הקריאה והקהל עונה אמן בסיומם, אך אינו עונה בהם "ברוך הוא וברוך שמו".

אסור להפסיק בדיבור עד סיום ברכת "הרב את ריבנו" שלאחר הקריאה. הרבי נהג לברך בשקט ולעצמו את הברכות שלפני ולאחרי הקריאה, והיה קורא לעצמו את המגילה בעת הקריאה בציבור. (אך הנהגה זו לא נכתבה כהוראה לרבים).

יש להיזהר לשמוע את כל התיבות מהקורא, ואם החסיר מלה אחת, יקרא מיד בעצמו ממגילה מנוקדת, עד המקום בו אוחז הקורא.

מנהגנו להכות את 'המן' במקום שנלווה תואר לשמו: "המן הרע"; "המן צורר היהודים" וכיו"ב. אם הקהל הקדים בהכאת המן, יש לחזור על המלים שיש חשש שלא נשמעו לכל הקהל.

במגילה יש שני מקומות עיקריים שיש עליהם מסורות שונות של קריאה, ומנהגנו לקרוא כשתי המסורות:

"להרוג ולאבד" ו"להרוג ולאבד" (ח, יא), "ואיש לא עמד בפניהם", "ואיש לא עמד לפניהם" (ט, ב).

ארבעה פסוקים נוהג הקהל לומר בקול רם, לפני קריאתו של הקורא:

"איש יהודי" (ב, א), "ומרדכי יצא" (ח, טו), "ליהודים" (ח, טז), "כי מרדכי" (י, ג). ואת 'עשרת בני המן'

שנקראים בנשימה אחת. מתחילים מ"חמש מאות איש" וקוראים עד "עשרת". בעת שהקהל קורא

את עשרת בני המן, מכים כבהכאת המן. בסיומם, קורא זאת הבעל קריאה בנשימה אחת.

פעמיים לקראת סיום הקריאה מנענעים את המגילה. באמירת "האיגרת הזאת" (ט, כו) ו"איגרת

הפורים הזאת השנית" (ט, כט).

בסיום הקריאה, מברך הקורא ברכת "הרב את ריבנו" ואומרים "שושנת יעקב". לאחר הברכה כורכים את המגילה.

לאחר קריאת המגילה, מסיימים את תפלת ערבית: "ויהי נועם" ו"ואתה קדוש", הש"ץ אומר קדיש שלם **בלא תתקבל**, ואומרים "עלינו לשבח".

הקורא את המגילה, בכדי להוציא ידי חובה מי שלא שמע, יש לשומעים עצמם לברך את הברכה. (כאשר לא כולם בקיאים בברכות, אחד יברך עבור כולם, או אחת תברך עבור כולם).

ברכות המגילה נאמרות ע"י המברכים בעמידה. אם קהל השומעים אינם בקיאים בברכות ומתקשים לברכם, יכול הקורא לברך עבורם (ויכול לחזור ולברך, כאשר מזדמן לו במשך היום

לזכות עוד יהודים בשמיעת המגילה). אם אין מנין של שומעים, אין הקורא מברך את ברכת "הרב את ריבנו" שאחרי קריאת המגילה. אם קורא בפני פחות ממנין שומעים, יכול הקורא לשבת בשעת

הקריאה.

שמחה בליל פורים

כתב הרמ"א "גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה". בברכת המזון אומרים "ועל הניסים". אם שכח וכבר הזכיר את השם בברכת "על הארץ ועל המזון", אינו חוזר, ולפני "הרחמן הוא יזכנו"

אומר: הַרְחֵמֵן הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נְסִים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְאַבְוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה, וימשיך "בימי מרדכי". באם נזכר רק אחרי ברכת המזון, אינו צריך לחזור.

יום ראשון, י"ד אדר, פורים דפרזים

בתפלת שמונה עשרה אומרים "ועל הניסים". אין אומרים תחנון. בסיום חזרת הש"ץ, אומר חצי קדיש.

מוציאים ספר תורה וקוראים לשלשה קרואים בסוף פרשת בשלח, "ויבוא עמלק" (שמות יז, ח-טז). שלשה פסוקים לכל עולה. "כי מחה אמהה את זכר זכר עמלק". (שינוי הקריאה הוא באות זי"ן, שבפעם הראשונה קורא בסגול ובשניה בצירי).

מי שלא שמע קריאת פ' זכור, יכוון לצאת ידי חובת זכירת עמלק בקריאה זו. מגביהים וגוללים את ספר התורה. המגביה (או מחליפו) נשאר לשבת עם ספר התורה עד לאחר קריאת המגילה ואמירת קדיש שלם שלאחר "אשרי" ו"בא לציון" מי שלא נתן צדקת "מחצית השקל" נותן זאת לפני קריאת המגילה.

קריאת המגילה

גם ביום מברכים לפני הקריאה, את כל שלושת הברכות. בעת ברכת שהחיינו מכוונים גם על שאר מצוות היום: משלוח מנות, מתנות לאביונים וסעודת פורים. בסיום קריאת המגילה מברך הקורא ברכת "הרב את ריבנו" ואומרים "שושנת יעקב". ממשיכים בתפלת שחרית: "אשרי, "ובא לציון" וקדיש תתקבל. "יהללו" ומחזירים את הספר תורה להיכל. "בית יעקב" וממשיכים כרגיל עד סיום תפלת שחרית.

שמחת פורים

שמחת פורים גדולה הרבה משמחת יום טוב. ימי הפורים הם ימי משתה ושמחה. (ספר המנהגים).

משלוח מנות

חייבים לשלוח שתי מנות לאדם אחד. לימנה' נחשב כל מאכל או משקה שמוכן לאכילה. כאשר נותנים 'משלוח מנות' לקבוצת אנשים, כדאי ללמד את המקבלים להחליף ביניהם, ובכך לקיים את מצוות היום.

אין שולחים מנות לאבל תוך שלשים, ולאבל על הוריו תוך שנים עשר חודש. האבל עצמו (אפי' בתוך שבעה) חייב במשלוח מנות, אך יסתפק במאכלים פשוטים ולא מגדנות מפוארים.

מתנות לאביונים

חייבים לתת לשני עניים. כל נתינה צריכה להיות לכל הפחות 'שווה פרוטה'. וטוב להרבות ולהדר במתנות לאביונים מאשר במשלוח מנות ובסעודה.

כ"ק אדמו"ר זי"ע עורר, שיש לחזק את מצוות "משלוח מנות" ו"מתנות לאביונים" ולעורר שגם ילדים קטנים שהגיעו לחינוך יקיימו את המצוות הללו.

סעודת פורים

מקדימים להתפלל תפלת מנחה ואחר כך עורכים את הסעודה. ולכל המאוחר, יש להתחיל את הסעודה לפני השקיעה. נהוג לאכול בסעודה זו "קרעפכין" (כיסני בצק ממולאים בבשר טחון). גם אם נמשכה הסעודה עד הלילה, אומרים "ועל הניסים" בברכת המזון. בסיום ברכת המזון אומרים "מגדילי" ולא "מגדולי".

יום שני, ט"ו אדר, שושן פורים

אין אומרים תחנון. מרבים קצת במשתה ושמחה. בשיחות רבות עורר הרבי על המשך השמחה ובהוספה על ימי הפורים, בהתאם לציווי "מרבים בשמחה" שנוגע לכל ימי החודש.

שלשים יום קודם החג

נכתב בשלחן ערוך שמפורים ואילך - שלשים יום לפני חג הפסח, מתחילין לדרוש בהלכות החג. בהתאם לזה עורר הרבי, גם להכין את צרכי החג ולהתכונן כראוי ל"מבצע פסח" ולהתחיל בנתינת מעות חטין.

"יש להזהר מאכילת מצה שלושים יום לפני הפסח" (אגרות קודש, ה, עמ' שיט).

במדינותינו שרבים רגילים לאכול מצות מכונה במשך כל ימות השנה, מן הראוי להם להימנע מלאכול את המצות הללו החל מראש חודש ניסן. למנהגינו, שאנו מקפידים בחג הפסח לאכול

מצות יד בדווקא, ובזמן זה נזהרים שלא לאכול את המצות, יש להקל בשעת הצורך ולהתיר לאכול מצות מכונה שטעמם שונה.

שבת קודש פ' כי תשא, פ' פרה, כ' אדר

מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים לשבעה קרואים בפ' כי תשא, מניחים את ספר התורה השני ואומר חצי קדיש. מגביהים וגוללים את הספר הראשון וקוראים למפטיר בספר השני בפ' חקת (במדבר יט, א-כב). הפטרה: "ויהי דבר ה' אלי לאמר" (יחזקאל לו, טז-לח).

יום חמישי כ"ה אדר

ביום זה חל יום הולדתה של הרבנית הצדקנית מרת חיה מושקא ע"ה בשנת ה'תרס"א. ביום זה שהוא גם "יום הולדת" של הבריאה כולה (לדעת ר' יהושע, במסכת ראש השנה יא.), עורר הרבי (בשנת ה'תשמ"ח) לפרסם ולחזק את קיום מנהגי יום ההולדת בהוספה בתורה תפלה וצדקה.

שבת קודש פ' ויקהל פקודי, פ' החודש, כ"ז אדר

מברכים החודש ניסן. משכימים לאמירת תהלים. אחרי לימוד שיעור חסידות ותפלת השבת, עורכים התוועדות חסידית.

לקריאת התורה מוציאים שני ספרי תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה קרואים בפרשיות ויקהל-פקודי. מניחים את ספר התורה השני ואומר חצי קדיש. מגביהים וגוללים את הספר הראשון וקוראים למפטיר בספר השני בפ' בא - "החודש הזה". (שמות יא, א-כ). הפטרה: "כה אמר-עלת תמיד).

מברכים חודש ניסן. מולד: ליל ב' שעה 12, דקה 1, 12 חלקים. ראש חודש ניסן, ביום השלישי הבא עלינו לטובה. אין אומרים "אב הרחמים".